

AİLE EĞİTİM

B Ü L T E N İ

● TEMEL EĞİTİM GENEL MÜDÜRLÜĞÜ

● ERKEN ÇOCUKLUK EĞİTİMİ DAİRE BAŞKANLIĞI

● EKİM - 2024

**OKUL ÖNCESİ DÖNEMDEKİ ÇOCUKLARDA SORUMLULUK
ALMA DAVRANIŞI KAZANDIRILMASI VE GELİŞTİRİLMESİ**

OKUL ÖNCESİ DÖNEMDEKİ ÇOCUKLARDA SORUMLULUK ALMA DAVRANIŞI KAZANDIRILMASI VE GELİŞTİRİLMESİ

Her aile çocuğunun sorumluluk almasını ister. Sorumluluk alma davranışı çocuklar yeterince büyüdüğünde bir günde kazanabileceği ya da öğrenebileceği bir beceri değildir. Sorumluluk kazanımı doğuştan getirilmez, öğrenilen bir beceridir. Sorumluluk bilincini kazanmak oldukça uzun bir süreç olmakla birlikte özellikle küçük yaşlardan itibaren çocuklara kazandırılmaya başlanması gerekir. Bir yaşam becerisi olarak sorumluluk kazanımı, çocukların yaşamlarının birçok alanında başarılı olmalarında ve öz disiplin kazanmalarında önemli bir etkiye sahiptir. Bu beceriyi çocuklar öncelikle ailelerinden edinirler. Sorumluluk gelişimi için insanın sorumluluk alabileceği bir ortamda yetişmesi gerekir. Aileleri olarak daha küçük yaşlardan itibaren çocuklarınıza yerine getirebilecekleri görevler için fırsat vermelisiniz.

Kişinin yetiştiği ortamda, kendisi için seçim yapma ve yaptığı seçimin sonuçlarından sorumlu olma fırsatı verilmezse sorumluluk duygusu gelişemeyebilir.

Çocuklarınızı ev işlerine dâhil edebilirsiniz. Ev işleri, çocuklara sorumluluk kazandırma ve kendilerini ailenin yararlı ve değerli bir üyesi hissetmelerine katkı sağlar. Çocuklara sorumluluk verilirken onların yaş ve gelişim özellikleri göz önünde bulundurulmalıdır. Çocuklara gelişimlerine uygun olmayan, yerine getirmekte zorlanacakları sorumluluklar verilmesi onların gelişimini olumsuz yönde etkiler.

Çocuklar aldığı sorumluluğu yerine getirme sürecinde cesaretlendirmeye ihtiyaç duymaktadır. Çocuklarınızı cesaretlendirirken vereceğiniz mesajlar çok önemlidir. Bu mesajlar çocuklarınızda iş birliğini harekete geçirmeli, onları sorumlu

olduğu davranışı yerine getirmek için motive etmelidir. Verilen mesajların doğru zamanlarda çocuklara iletilmesi onların sorumlu davranmalarını kalıcı hâle getirecektir.

Örneğin oyuncaklarıyla oynama süresi dolan çocuğunuzun oyuncaklarını toplama zamanı geldiğinde "Şimdi benim de çamaşırları makineden çıkarmam gerekiyor. Haydi, birlikte görevlerimizi yapalım!" diyerek ona eşlik edebilirsiniz.

Çocuklara sorumluluk kazandırmanın bir diğer anahtarı kurallar koymak ve sınırlar belirlemektir. Kurallar ve sınırlar ile ilgili detaylı bilgiye aile eğitimi bülteninden ulaşabilirsiniz (<https://tegm.meb.gov.tr/dosya/aylikailebulteni/mayis2024.pdf>).

OKUL ÖNCESİ DÖNEMDEKİ ÇOCUKLARDA SORUMLULUK ALMA DAVRANIŞI KAZANDIRILMASI VE GELİŞTİRİLMESİ

Çocuğa sorumluluk kazandırırken birçok faktör etkili olsa da süreçte bazı “temel ve değişmez” öğeler bulunmaktadır. Bunlar; bilgilendirme, takip, geri bildirim ve hatırlatmadır.

Bilgilendirme

Çocuklarınızın konulan kuralı içselleştirebilmesi için koyduğunuz kuralı neden koyduğunuzu ve sorumluluk almanın önemini çocuğunuza anlatabilirsiniz. Çocuklar niçin bazı davranışları yapması gerektiğini anlarsa ve bilirlerse sorumluluk alma konusunda daha istekli davranırlar.

Takip

Çocuğunuzun alabileceği sorumlulukları birlikte belirledikten sonra söz konusu görevi yerine getirebilmesi için ona zaman tanımalısınız. Bu zaman süresince çocuğunuzun sorumlu olduğu davranışı takip ederek davranışın gerçekleşip gerçekleşmediğine, gerçekleştiyse hangi zamanlarda gerçekleştiğine dikkat etmelisiniz.

Geri Bildirim

Belli bir zaman sonrasında çocuğunuzun sorumlu olduğu davranışın uygulanışı hakkında bilgilendirmelisiniz. Sorumlu olduğu davranışı yerine getiriyorsa uygun zamanlarda uygun pekiştiricilerle pekiştirebilirsiniz. Eğer sorumlu olduğu davranışın yerine getirilmesinde aksamalar gerçekleşiyorsa bu aksamalar ve nedenlerini çocuğunuzla görüşmelisiniz.

Hatırlatma

Çocuğunuz sorumlu olduğu davranışı gerçekleştirmiyorsa davranışının sonucu hakkında hatırlatmada bulunabilirsiniz.

Çocuğunuzun Sorumluluk Alma Davranışını Desteklerken Dikkat Etmeniz Gereken Unsurlar

1

Sorumluluk kazandırma sürecini çocuğunuzla etkileşimli bir şekilde sürdürmeniz, kazandığı sorumluluğun süreklilik göstermesi için önemlidir.

2

Aile içi sorumluluklar belirlenirken çocuğunuz da sürece dâhil edebilir, alabileceği sorumluluklar hakkında fikirlerini alabilir, ona seçenek sunarak seçme imkânı verebilirsiniz.

3

Tüm aile bireylerine sorumluluk verilmelidir. Bazı aile bireylerinin sorumluluk almaması, sorumluluk alma davranışının sürekliliğini olumsuz etkiler.

4

Aile içinde alınan sorumlulukların takibi yapılmalıdır. Eğer aile bireyleri aldığı sorumlulukları zamanında ve istikrarlı olarak yerine getirmese çocuk da aldığı sorumlulukları yerine getirmek konusunda isteksiz davranır.

5

Aldığınız sorumlulukları zamanında ve istisnasız olarak yerine getirerek çocuğunuza model olmalısınız.

6

Çocuğunuzun alabileceği sorumluluklar belirlenirken keyifle katılım sağladığı görevlere de yer verilmesi, sorumluluk alma sürecine istekli olarak katılmasına katkı sağlar.

7

Çocuklar genellikle aile bireylerine yardım etme konusunda istekli davranırlar. Ev içi görevlerinizde çocuğunuzdan da destek alabileceğiniz işlerde ona sorumluluk verebilirsiniz.

8

Çocuğunuzun sizlere yardımcı olmak ve bağımsız olarak bir iş yapmak için gösterdiği girişimleri gözden kaçırmayınız. Onu bu girişimlere özendiriniz.

Çocuğunuzun Sorumluluk Alma Davranışını Desteklerken Dikkat Etmeniz Gereken Unsurlar

9

Çocuğunuzun yaşının artmasıyla birlikte aldığı sorumluluk alanını genişletiniz.

10

Çocuğunuza sorumlu olduğu davranışı net olarak ifade ediniz. Ne yapmasını beklediğinizi anlayıp anlamadığı kontrol ediniz. Bunun için "Sorumlu olduğun, yapman gereken şeyin/şeylerin neler olduğunu bana söyleyebilir misin?" sorusunu yöneltebilirsiniz.

11

Çocuğunuza verilen görevi yapmasını beklemeden önce ona nasıl yapılacağını gösterin, çocuğunuzun çabalarını takdir edin.

12

Düzen kurun, rutin oluşturun. Eğer bir rutinleri olursa çocuklar, üzerlerine düşen görevleri daha iyi öğrenirler. Örneğin yemekten önce eller yıkanacak, uyumadan önce dişler fırçalanacak, banyodan önce kirliler kirli sepetine konacak gibi.

13

Davranışlarının sonuçlarını yaşamalarına izin verin. Örneğin oynadıktan sonra oyuncaklarını toplama görevi var ve toplamadıysa toplanmayan oyuncaklarıyla bir sonraki oynama zamanını geciktirebilirsiniz. Eğer oyuncaklarıyla oynamak istiyorsa oyuncaklarını zamanında toplama davranışı gösterecektir. Fakat oyuncaklarını toplamıyorsa oyuncaklarıyla oynayamama sonucunu bilerek seçmiş olduğu davranışın getirdiği sonucu deneyimleyecektir.

14

Yapılmasını istediğiniz şeyler karşısında ödül vaat etmeyiniz. Çocuk o davranışı sorumlu olduğu için değil ödül almak için yapar.

15

Destek olmaya ve yardım etmeye açık olduğunuzu ifade edin. Örneğin dışarı çıkacaksınız ve çocuğunuzdan giyinmesini istediniz. Önceden kararlaştırdığınız kıyafetleri kendi başına giyebilmesi için zaman tanıyın. Giyinirken zorlanır ve yardıma ihtiyacı olursa sizden yardım isteyebileceğini hatırlatın.

Sorumluluk Alma Davranışının Çocuğun Gelişimine Faydaları

Kendi kendisine yetmesine ve öz yönetim becerisi kazanmasına fırsat verir.

Paylaşma ve başarıma duygularını deneyimlemesine yardımcı olur.

Kendisine verilen sorumluluğu yerine getirebileceğine dair ailesi tarafından güven duyulan çocuğun öz güveni gelişir.

Seçenekler sunularak alacağı sorumluluklarda seçme imkânı bulunan çocuğun karar verme becerisinin gelişmesine katkıda bulunur.

Bazı görevlerde aile bireylerine yardım etmesi, çocuğun aile bireyleriyle olan iletişimini güçlendirirken iş birliği yapma becerisini de destekler.

Yaptığı ya da yapmadığı davranışın sonucunu yaşamayı öğrenebilme fırsatı sunar. Kirlenen kıyafetlerini üzerinden çıkardığı zaman kirli sepetine atma sorumluluğu olan çocuk, eğer kirlenen kıyafetini kirli sepetine atmazsa ikinci defa giymek istediğinde yıkanmadığı için giyemeyeceğini bilir.

Başladığı işi kendi iç disiplini ile bitirebilir.

Çocuğa Sorumluluk Kazandırma Sürecinde Yapılan Hatalar

Aşırı koruyucu ebeveyn tutumuna sahip olmak: Aileler çocukları için her şeyi yapmaları gerektiğine inanırlar. Daha iyi olacağını düşünerek her şeyi çocuklarının yerine yaparlar. Bu tutuma sahip ebeveyni olan çocuklar, genellikle sorumluluk almak için imkân bulamaz ve sürekli ebeveynlerine ihtiyaç duyarlar. Bağımsız hareket edemezler.

Sorumluk verildikten sonra görevini yerine getirmeyen çocuğu sürekli ikaz etmek ve uyarmak sorumluluğunu yerine getirmesini hızlandırmaz.

Verilen sorumluluğu yerine getirmediğinde çocuğun yerine onun görevini yapmak çocuğun sorumluluk alma sürecini olumsuz etkiler. Bu durum çocukta, sorumluluğumu yapmasam da nasılsa biri benim yerime sorumluluğumu üstlenebilir düşüncesini ortaya çıkarabilir.

Mükemmeliyetçi ebeveyn tutumuna sahip olmak: Çocuklarına sorumluluk verdiklerinde bu görevi mükemmel şekilde yerine getirmeleri beklerler. Görev, beklenen mükemmellikte yapılmadığında müdahale ederler. Sıklıkla çocuk görevi yerine getirdiği sırada müdahale etme, görevi tamamladığında arkasından yeniden yapma, sürekli yönerge verme şeklinde gerçekleşir. Bu tutuma sahip ebeveyni olan çocuklarda hata yapma kaygısı oluşmaya başlar. Kendi başına bir şey yapamayacağını düşünür ve kendilerine olan güvenleri azalır.

Okul Öncesi Kademesi Çocuğun Alabileceği Sorumluluklar

Ayakkabılarını çıkarmak ve yerine koymak

Kirli çamaşırlarını kirli sepetine atmak

Oyuncaklarını oynadıktan sonra toplamak

Alışveriş sırasında malzemelerin raftan alınmasına yardım etmek

Alışveriş dönüşü malzemelerin yerleştirilmesine yardım etmek

Meyve ve sebze yıkama

Çamaşır makinesini doldurma ve boşaltmaya yardım etmek

Yatağını toplamak

Alışverişe çıkmadan önce liste oluşturulmasına yardım etmek

Ayakkabılarını giymek

Basit sofraya hazırlığı (Peçete, tabak ve çatal kaşığı sofraya koymak)

Ev temizliği yapımı sırasında toz almaya destek olmak

Kıyafetini giymek

Çamaşırlarını katlama

Ev içerisinde bulunan çiçek ve bitkileri sulamak

Çoraplarını eşlemek

Çocuğın Sorumluluk Alma Sürecine Destek Olabilecek Bazı Etkinlik Önerileri

Etkinlik 1: Sorumluluk Listesi Hazırlama

Çocuğunuza verilen görevlerden oluşan bir sorumluluk listesi oluşturabilirsiniz. Bu görev listesini görebileceğiniz yere asabilirsiniz. Çocuğunuzun günlük olarak yerine getirdiği sorumlulukları boyayarak ya da etiket yapıştırarak birlikte takibini yapabilirsiniz. Aşağıda örnek sorumluluk listesi verilmiştir. Dikkatle inceleyiniz. Boş hâlde verilen sorumluluk listesini, çocuğunuzun sorumlulukları yer alacak şekilde doldurup uygulayabilirsiniz.

SORUMLULUK LİSTEM

	Pazartesi	Salı	Çarşamba	Perşembe	Cuma	Cumartesi	Pazar
Çamaşırlarını katlama							
Yatağını toplamak							
Meyve ve sebze yıkama							
Kendi kıyafetini kendi giymek							

	Pazartesi	Salı	Çarşamba	Perşembe	Cuma	Cumartesi	Pazar

Çocuğun Sorumluluk Alma Sürecine Destek Olabilecek Bazı Etkinlik Önerileri

Etkinlik 2: Görevlerini Anlatan Resim Çizimi

Çocuğunuzla birlikte sorumluluklarını anlatan resimler çizerek evde ilgili olan bölümlere asabilirsiniz. Örneğin oyuncaklarını toplayan bir çocuk resmi çizerek oyuncaklarının bulunduğu bir duvara asabilir, kirli kıyafetlerini kirli sepetine atan bir çocuk resmi çizerek kirli sepetinin bulunduğu yere asabilirsiniz. Bu görseller sayesinde çocuğunuz sahip olduğu sorumluluklarını hatırlama imkânı bulabilir.

Etkinlik 3: Aile Üyelerimin Sorumlulukları

Tüm aile bireylerinin katılım sağladığı “aile bireylerimin sorumlulukları” adlı drama çalışması yapabilirsiniz. Canlandırma yapılacak roller aile bireylerinin sorumlulukları olacaktır. İlk olarak tüm aile bireylerinin isimleri bir kâğıda yazılır ve katlanır. Ardından katlı kâğıtlar arasından rastgele bir kâğıt seçilir. Kâğıtta ismi çıkan kişiyi canlandırması için diğer aile bireyleri arasından gönüllü bir kişi seçilir. Örneğin anne-baba ve iki çocuktan oluşan bir ailede babanın sorumluluklarını canlandırmak üzere baba haricinde bir gönüllü kişi seçilir. Gönüllü olan kişi babanın sorumluluklarını, neler yaptığını canlandırır. Canlandırma sürecinde role girebilmek adına canlandırılacak aile bireyini tanımlayan çeşitli kostüm ya da araçlar (örneğin bıyık, ceket, kravat) kullanılabilir. Canlandırma süreci bitene kadar canlandırma yapan kişi bölünmez. Tüm aile bireylerinin rolleri canlandırılınca drama çalışması sonlandırılır.

Drama çalışması ile aile bireyleri, sahip oldukları sorumluluklarının diğer aile üyelerince nasıl algılandığı görme fırsatı yakalar. Çocuğunuz sadece kendi sorumlulukları olduğunu değil başka insanların da sorumluluğu olduğunu bilir.

GÖRSEL KAYNAKÇA

Bu bültende kullanılan görseller <https://tr.123rf.com/> adresinden telif bedeli ödenerek kullanılmıştır.

TEMEL EĞİTİM GENEL MÜDÜRLÜĞÜ

tegm.meb.gov.tr

@mebtegm

Atatürk Blv. No 98 Milli Eğitim Bakanlığı
Kat 2 Blok A/B ve Kat 5 Blok A Kızılay
Çankaya/ANKARA